

Una vegada situats, passem a les primeres disputes que són els penyoraments de bestiar que es fan mútuament les dues universitats:

“Enric de Cardona, conseller reial i portantveu del governador general de Catalunya, al procurador reial i el batlle de Torroella de Montgrí
Execució per a la Universitat d'Empúries de lletres “*de nihil innovando*”

.... Per la humil súplica que ha presentat Jaume Pera, síndic del castell d'Empúries, a la causa o qüestió que es porta a la Reial Audiència sota l'examen del magnífic i benvolgut conseller reial Joan Castelló, doctor en ambdós drets, entre el síndic de la Universitat d'aquest castell d'Empúries, d'una banda, i el síndic de la vila de Torroella de Montgrí, de l'altra, per les causes i raons que es contenen a les seves actes, s'ha aportat que, estant pendent de resolució aquesta causa sobre la possessió pacífica i immemorial que, segons s'afirma, tenen la Universitat d'aquest castell i terme d'Empúries i els seus particulars d'exigir i rebre el dret de carregatge i descarregatge i de la treta a tota la muntanya i el port de Montgó, del terme d'aquest castell, i de pasturar el seu bestiar en aquest indret i prohibir, igualment, que el bestiar dels homes de la vila de Torroella pasturi en aquesta muntanya i penyorar-lo en el cas que ho fes, tal com s'ha fet fins ara en moltes ocasions, com s'afirma. I això no obstant, no heu dubtat a penyorar fa pocs dies algunes vaques i vedells de [] Vicens, pagès del terme del Rec, de la parròquia d'Empúries, que pasturaven al mateix terme del castell d'Empúries, al lloc que s'anomena del Corral Vicens, amb el pretext que pasturaven al terme de Torroella de Montgrí, atemptant i innovant en perjudici d'aquest plet. I com que les temptatives i els canvis han de revocar-se abans que cap altra cosa per la via privilegiada de les temptatives (“via privilegiata attentatorum”), per aquest motiu el síndic d'aquesta Universitat d'Empúries ens ha suplicat humilment que, per tal que les parts no arribin a les armes, ens dignéssim revocar aquestes temptatives i fer que es retorni aquest bestiar a l'esmentat Vicens de Rec com a mínim amb la caució adequada que es va oferir a prestar, i que s'avoqui a la nostra audiència aquesta causa, que es desenvolupava ja abans entre aquestes parts a la Reial Audiència amb la relació del magnífic Francesc Puig a causa de la seva assumpció a la tercera sala, i s'encomani, de la mateixa forma i manera amb què es va encomanar a aquest Puig, a algun altre doctor d'aquesta Reial Audiència, que proveeixi degudament de les lletres acostumades i oportunes adreçades a aquesta Universitat i batlle. Nós, admetent de grat aquesta súplica com a justa i ajustada a la raó, hem avocat la causa a la nostra audiència i l'hem encomanat, en lloc del magnífic Francesc Puig, doctor de la sala tercera, a aquest magnífic Joan Castelló. Per això, un cop aquest ha donat a la Reial Audiència la paraula que ho anuncia, s'ha proveït que es rebí informació sobre el que conté la súplica i que, un cop rebuda, es proveeixi com sigui de dret. Finalment, el dia vint-i-set del mes d'octubre de l'any que s'assenyala més avall, Apolloni Ferrer, síndic de la Universitat del castell d'Empúries, va comparèixer davant el magnífic relator i va portar-hi (“*deduxit*”) dos instruments de requeriment, que mostrava en lloc de la informació, que s'havien presentat als oficials de la vila de Torroella i on consta que aquests oficials havien penyorat el bestiar dels homes d'Empúries i que es van expedir així immediatament lletres relatives al que se suplicava per tal que les parts no arribin a les armes. I, un cop donada la paraula a la Reial Audiència, aquest magnífic relator ha proveït que s'inclogui el que s'ha produït i que es rebí informació sobre el lloc en què es va fer el penyorament i que es mani a vós que no procediu a apartar les penyores

ni canvieu res en perjudici del plet i que es facin les lletres oportunes a aquest efecte, tal i com aquestes i altres coses es contenen més àmpliament en aquesta súplica, deducció i provisions que es mencionen, respectivament....”¹⁹.

El text notarial, l'original del qual és en llatí, que ha transcrit la magnífica llatísta de l'Arxiu Històric de Girona Sílvia Mancebo, a qui agraïm el seu treball des d'aquestes pàgines, és del setze de novembre de 1590. En ell s'hi veu ben clar que les disputes per les pastures, i indirectament pel terme, arribaven fins i tot a tenir episodis violents. El recurs a les armes no devia pas ser la darrera de les opcions quan de defensar el propi terme es tractava. Alguns mesos més tard el mateix notari, Galceran Busquets, ens ofereix un requeriment per part de la universitat del Castell d'Empúries a les autoritats torroellenques. Aquest document és pràcticament il·legible degut a l'oxidació que presenta la tinta (fenomen corrent en escrits d'aquesta època). Tot i això amb l'auxili d'un programa de disseny hem pogut arribar a desxifrar el document, amb moltes llacunes, però. “... den Joan Baseda de (?) compradas (?) Pera (?) balla de Empuries y Sindich de dit lloch terme y parrochia dit (?) Carles Capell (?) Joan Alió balle de Torroella de Mongri que sens tenir jurisdiccion alguna en lo terme de Empurias, hayan com (?) balle presas o fetas penyora dues burricas una dellas del dit Joan Baseda y la altra de ella dita peruga, dins lo terme y parrochia Empurias y axí fora los limits de (?) jurisdiccion car es cert ver public y notori que dites burres avets (?) presas entre la casa nova y la sglesia de ntra senyora del palau, los quals estan scituats dins los limits i termens del lloch y parrochia de Empurias y axi lo terme (?) y parrochia de Torroella de Mongri dient ultra que vos haveu usurpada jurisdiccion axi (?) aquella en lo lloch strany y no vostre haveu privat (?) de la possessio en la qual han stat y stan la vila castell terme y parrochia de Empurias de pasturar y fer pasturary llur bestia (?), (?), (?), lo terme y parrochia de Empurias y axi fins ala sgleia de nostra senyora del palau y mes enlla, a la volta de Torroella de Mongri (?), (?), coll dit de les sorras nomenat coll de Empurias fins al cap del mila a la volta de mar de la qual possessio (?) ,(?), ni los de Torroella no podeu(?), (?), (?), (?), d'aquest terme y parrochia de aquell com haveu fet y feu penyorar (...)”²⁰. Aquest és un document datat el 1591, sense poder-ne precisar el dia i mes degut al seu mal estat. És però un document importantíssim. És la primera descripció completa dels límits del terme, que situa més enllà de l'església de Sta. Maria del Palau vers Torroella fins el coll de les Sorres o coll d'Empúries. Aquest coll és difícil de situar exactament, però en tot cas, és més al sud del Palau, i d'aquí, el terme reclamat, va fins a la punta del Milà en línia recta. Mai fins ara havíem pogut resseguir tot el terme, o el que els emporitans reclamaven com el seu terme. En cap document escrit havíem pogut trobar aquests límits tan clarament assenyalats. Vint-i-un anys més tard trobarem una altra descripció de la línia del terme, el 1612. No serà fins el 1703 que trobarem la tercera. Encara n'hi haurà una quarta, pels volts de 1750, però aquesta és d'un altre caire i quedarà ja fora de l'abast d'aquest treball. Quatre en dos-cents anys de disputes territorials documentades.

Els problemes no acaben aquí. Podríem dir que tot just comencen. Pel segon plet, sabem que segueixen el penyoraments de bestiar i els nostres convilatans, cansats de les disputes, decideixen resoldre la qüestió pacíficament: “Com apar en lo proces hapres a 12 del dit mes de janer de 1592, les parts concordaren ab interventio y susbcriptio dels advocats de aquelles y dels sindichs de dites universitats, sobre los lochs hont cada una podria arribar a pasturar sos bestiar, y volgueren que la una no pogues penyorar a la altra durant la present litte, y que los bestiar y altres coses